

Politiskt deltagande i stadsregioner

*Är kontexten könsneutral?*¹

Jessika Wide

Abstract

This article examines the citizens' political participation at local level in two Swedish city-regions. Theories of political participation claim that citizens' resources, motivation and networks are crucial for political activism. Other theories state that the territorial context and political institutions matter as well. This indirect effect by the context is expected to be gendered, i.e. the effect is assumed to be different for women and men. The analysis is based on survey data for 3,200 citizens in two Swedish city-regions. The effect of the territorial context is investigated on several different forms of political participation, while controlling for individual factors and political institutions. The gendered effect is investigated by interaction variables. The result is that the territorial context do have a significant effect on most forms of political participation and this effect is gendered. Individual factors have significant effects as expected while political institutions are unimportant.

1. Inledning

Traditionellt utgör den representativa valdemokratin grunden för den svenska kommunala demokratin. Medborgarna väljer vart fjärde år ledamöter till kommunfullmäktige och dessa valda politiker ansvarar sedan för beslutsfattandet. Synen på politik, demokrati och medborgarinflytande har dock kontinuerligt problematiserats och vidgats under de senaste decennierna. Numera ses även olika deltagardemokratiska inslag som önskvärda i den levande kommunala demokratin (Montin & Granberg 2013:130–143). Medborgarnas vidgade politiska deltagande och ökade förväntningar på tillträde till den politiska sfären syns även i ett internationellt perspektiv (Dalton & Klingeman 2007). Deltagardemokrati handlar om att medborgarna inte bara deltar i allmänna val och i övrigt överlåter politiken åt politiker, utan att medborgarna även är aktivt

1 Artikeln är skriven inom ramen för projektet Svenska stadsregioner: Demokrati, lokalt medborgarskap och politiska institutioner (finansierat av Riksbankens Jubileumsfond, RJ).

deltagande *mellan* valen. Detta kallas därför också för *mellanvalsdemokrati*. Förutom själva valhandlingen försöker medborgarna påverka det politiska beslutsfattandet och den kommunala verksamheten på en rad olika sätt, t.ex. genom att delta i demonstrationer och namninsamlingar, organisationer och protestgrupper eller genom att kontakta politiker, tjänstemän eller media i en politisk fråga (Esaiasson & Westholm 2006; Narud & Esaiasson 2013; Erlingsson & Wänström 2015:132-133).

Olika grupper av medborgare brukar emellertid delta i mellanvalsdemokratiens aktiviteter i olika omfattning. Alla medborgare är inte lika intresserade av politik och har inte heller samma möjligheter att vara aktiva och göra sig hörda (Young 2000). Forskningen pekar på att människor behöver resurser för att engagera sig politiskt, t.ex. tid och kunskap. Dessutom krävs motivation, t.ex. missnöje med en viss politisk fråga och, tillgång till nätverk med redan engagerade medborgare. Man måste helt enkelt kunna delta, vilja delta och bjudas in att delta (Verba, Scholzman & Brady 1995). Detta styrks av studier som visar att resursstarka medborgare tenderar att vara mer politiskt aktiva än resurssvaga (Verba & Nie 1987; Oskarson 2013). Tidigare studier har också visat att kvinnor och män engagerar sig i politiken på delvis olika sätt (Verba, Nie & Kim 1978; Inglehart & Norris 2003; Kittilson & Schwindt-Bayer 2012). I Sverige visar sig detta genom att kvinnor oftare än män deltar i olika typer av manifestationer och protester, medan män oftare än kvinnor kontaktar politiker och tjänstemän samt är aktiva i politiska partier (Pettersson, Westholm & Blomberg 1989; Wängnerud 2006; Bergqvist, Adman & Jungar 2008; Adman 2009; Johansson 2010; Adman 2011). Män är också överrepresenterade bland de förtroendevalda (Wide 2015). Det finns alltså flera faktorer på individnivå som förklarar varför medborgare blir politiskt aktiva eller inte.

Samtidigt finns det även studier som visar att kontexten spelar roll för medborgares politiska deltagande. Med kontext avses den sociala omgivning där medborgaren befinner sig, t.ex. boendeort, kommun eller region. Denna omgivning antas påverka förutsättningarna för deltagandet (Grönlund 1999; Dalton & Anderson 2011). Det spelar helt enkelt roll var medborgarna bor; kontexten kan försvåra eller underlätta, respektive hämma eller motivera, deltagandet i praktiken. En faktor som har betydelse är kommunens storlek. Det innebär att vissa politiska deltagandeformer är vanligare i små kommuner, medan andra är vanligare i större kommuner. Vissa deltagandeformer gynnas av korta avstånd mellan medborgare och politiker, medan andra gynnas av en stor befolkning (Nielsen 2003, jfr. Dahl & Tufte 1973). Ytterligare en förklaring är att det finns kritiska faktorer i omgivningen som driver medborgarna till ökat politiskt deltagande, t.ex. när det uppstår missnöje med nedskärningar till följd av ekonomiska kriser (Gamson 1968; Wilkes 2004; Kern, Marien & Hooghe 2015).

2. Studiens syfte och utgångspunkter

I denna artikel analyseras kvinnors och mäns politiska engagemang och deltagande i Umeåregionen och Göteborgsregionen, två svenska stadsregioner. Stadsregioner består av en centralkommun (i detta fall Umeå respektive Göteborg) och ett antal omgivande kranskommuner. Kommuner i en stadsregion vävs samman genom medborgarnas rörlighet över kommungränserna (Lidström 2006; Lidström 2011; Lidström 2013). Umeåregionen och Göteborgsregionen är relativt olika till sin karaktär. Umeåregionen är större till ytan än Göteborgsregionen, men har avsevärt färre invånare och lägre befolkningstäthet. Centralkommunen i Göteborgsregionen är dessutom att betrakta som en storstad i ett svenskt perspektiv. Stadsregionerna utgör därmed skilda kontexter och antas därför påverka både möjligheter och drivkrafter för medborgarna att delta politiskt på olika sätt, närmare bestämt genom att styra vilka faktorer på individnivå som gynnar respektive missgynnar politiskt deltagande och genom att skapa olika motiv för medborgarna att engagera sig politiskt. Kontextens effekt antas dessutom vara *könsspecifik*, d.v.s. den förväntas inte vara densamma för kvinnor och män (jfr. Kittilson Caul & Schwindt-Bayer 2012:6-7). Det har att göra med skillnader mellan könen när det gäller t.ex. ansvar för hem och familj, förvärvsarbete, pendling, beroende av allmänna färdmedel och fritidsintressen (jfr. Forsberg 1996; Forsberg 1997).

Syftet med artikeln är därmed att analysera om kontexten i de två stadsregionerna har en effekt på medborgares politiska deltagande och om båda könen i så fall påverkas lika. Därmed är det möjligt att undersöka om förutsättningarna för ett aktivt politiskt medborgarskap i stadsregionernas mellanvalsdemokrati är rumsliga och könade eller om medborgarskapets villkor kan ses som neutrala. Artikeln baseras på en analys av en enkätundersökning i Umeåregionen och Göteborgsregionen. I analysen testas vilken effekt kontexten har på medborgarnas politiska deltagande vid kontroll för faktorer på individnivå samt politiska faktorer på kommunnivå.

3. Göteborgsregionen och Umeåregionen

Göteborgsregionen och Umeåregionen är av helt olika karaktär, med stora skillnader mellan centralkommunerna. Göteborg på Västkusten är Sveriges näst största kommun och Umeå längs Norrlandskusten den elfte största. Göteborgsregionen består av 13 kommuner och har på 3 694 km² totalt 940 000 invånare (varav 525 000 invånare i Göteborgs kommun). Umeåregionen består av sex kommuner och har på 9 304 km² totalt 142 000 invånare (varav 117 000 invånare i Umeå kommun). I Umeåregionen har kranskommunerna därmed mycket mindre befolkning än kranskommunerna i Göteborgsregionen. Befolkningstätheten är 254 invånare per km² i Göteborgsregionen och bara 15 invånare per km² i Umeåregionen. Avstånden inom och mellan kommunerna i Umeåregionen är således mycket större.

4. Teori och tidigare forskning

4.1 POLITISKT DELTAGANDE: FRÅN VALDELTAGANDE TILL MELLANVALSDEMOKRATI

I en fungerande demokrati är det medborgarna som väljer politiker i allmänna val. Politikerna är därmed ytterst ansvariga inför väljarna. Under de senaste decennierna har medborgarnas aktiviteter för att påverka politiken mellan valen fått allt större betydelse och uppmärksamhet i såväl debatt som forskning. Inom forskningen skiljs ofta mellan politiskt *engagemang* och politiskt *deltagande*. Politiskt engagemang innebär att ha intresse, kunskap och åsikter om politik. Politiskt deltagande innebär däremot att omsätta detta engagemang i aktiv handling. Detta politiska deltagande kan avse många olika typer av aktiviteter. Tidigare delades dessa upp i ”traditionella” och ”icke-traditionella” aktiviteter. Att rösta i allmänna val och att vara engagerad i ett politiskt parti kan ses som exempel på *traditionellt* politiskt deltagande i den representativa demokratin. Agerandet kopplas således till de formella politiska institutionerna. *Icke-traditionellt* politiskt deltagande avser istället medborgarnas politiska aktiviteter mellan valen. Exempel på detta kan vara att delta i demonstrationer, skriva under namninsamlingar, vara medlem i organisationer och nätverk, starta en protestgrupp, uppvakta politiker eller att kontakta media i en politisk fråga. Dessa beteckningar kan dock ifrågasättas, eftersom även icke-traditionella aktiviteter idag är vanliga och en självklar del av politiken (se t.ex. Barnes & Kaase 1979; Inglehart & Catterberg 2002; Stolle & Hooghe 2011; Narud & Esaiasson 2013; Montin & Granberg 2013).

4.2 POLITISKT DELTAGANDE: FÖRKLARINGSFAKTORER PÅ INDIVIDNIVÅ

I de allmänna valen i en demokrati har alla medborgare en röst och allas röster är lika mycket värda. Denna princip gäller dock inte för övriga former av politiskt deltagande. Tidigare studier och undersökningar har visat att resursstarka medborgare brukar vara mer aktiva i olika former av icke-traditionella politiska aktiviteter än vad resurssvaga medborgare är (se t.ex. Verba & Nie 1987; Esaiasson & Westholm 2006; Johansson 2010; Oskarson 2013). En vanlig utgångspunkt är att enskilda individers politiska deltagande kan förklaras med hjälp av tre olika faktorer, nämligen tillgång på resurser, motivation och rekryterande nätverk. Detta kan också beskrivas som att individer, för att delta i politiken, måste *kunna delta, vilja delta och bli tillfrågade att delta*. Resurser gör att individer *kan* delta, motivation gör att individer *vill* delta och tillgång till rekryterande nätverk gör att individer *uppmannas* att delta. Denna väl etablerade teoretiska förklaringsmodell benämns ”Civic Voluntarism Model” (Verba, Schlozman & Brady 1995).

Med *resurser* avses olika individspecifika faktorer, som tillsammans skapar praktiska möjligheter för individer att delta i politiken. Det som framförallt

anses ha betydelse är tid, pengar och kunskap. Tid och pengar gör det möjligt att delta i politiken överhuvudtaget, medan kunskap ger kännedom om hur man enklast deltar i syfte att kunna påverka det politiska utfallet (Verba, Schlozman & Brady 1995:270-272). Till detta kopplas bakgrundsvariabler som hänger samman med tillgången på resurser, såsom ålder. Äldre har t.ex. ofta mer kunskap (i form av erfarenhet) och mer tid än yngre. Dessa bakgrundsvariabler fångar även upp betydelsen av social status och att tillhöra/inte tillhöra normen, vilket är en viktig resurs i sammanhanget. Värt att betona är att pengar i sig inte förefaller vara en central resurs i en svensk kontext. Inkomst kan dock ses som en indikator på t.ex. status och livsvillkor, vilket kan påverka deltagande.

Med *motivation* avses individens vilja att delta och påverka politiken. Detta omfattar t.ex. ett allmänt intresse för politik, ett förtroende för de politiska institutionerna, en hög partiidentifikation och ett särskilt engagemang i enskilda sakfrågor (Verba, Schlozman & Brady 1995:272).

Med *rekryterande nätverk* avses medlemskap i sådana föreningar och organisationer där sannolikheten är hög att rekryteras till såväl formella politiska uppdrag som till olika politiska aktiviteter (Verba, Schlozman & Brady 1995:272-273). Det är t.ex. större sannolikhet att en medborgare som är medlem eller aktiv i miljörörelsen rekryteras till miljörörelsens aktiviteter än en icke-medlem. Generellt anses dock alla typer av organisationsengagemang öka sannolikheten för rekrytering till olika politiska uppdrag och aktiviteter, eftersom engagemanget i sig bidrar till att knyta kontakter och erhålla kunskap.

4.3 POLITISKT DELTAGANDE: FÖRKLARINGSFAKTORER PÅ MAKRONIVÅ I – KONTEXT

Faktorer på individnivå är således viktiga för att förklara medborgares politiska deltagande. Samtidigt visar forskningen även att faktorer på makronivå har betydelse. Politiska och demokratiska enheter är alltid rumsligt avgränsade. I t.ex. kommunalpolitiken är det kommunindelningen som avgör det kommunala medborgarskapet, d.v.s. vem som får och inte får delta i kommunalpolitiken som väljare och politiker. Sveriges 290 kommuner varierar kraftigt med avseende på både yta och befolkningsstorlek. Kommunerna är inte heller homogena inom sig – det kan råda stora skillnader mellan centralort och omland eller mellan olika kommundelar. Faktorer på makronivån har knappast en direkt effekt på medborgares politiska deltagande, men däremot kan de underlätta eller försvåra medborgarnas politiska deltagande, eller öka eller minska drivkraften att delta.

I denna artikel undersöks kontextens betydelse för politiskt deltagande, d.v.s. betydelsen av den omgivning eller miljö där medborgaren är bosatt. Kommunstorlek är ett exempel på en kontextuell variabel. Storleken på en kommun, både när det gäller befolkningen och den geografiska utbredningen,

anses kunna påverka politiskt deltagande såväl positivt som negativt. I en kommun med en relativt sett liten befolkning antas kontakterna mellan politiker och medborgare vara bättre än i stora kommuner, eftersom medborgare oftare känner någon politiker i en liten kommun där antalet förtroendevalda per invånare är högre. Även om så inte är fallet antas det finnas en större närhet mellan väljare och valda i små kommuner. Av samma anledning antas fler medborgare själva försöka påverka beslut i mindre kommuner. Resonemanget gäller även för kontakt med kommunens tjänstemän. Samtidigt antas en större befolkning gynna andra former av politiskt deltagande. Ett exempel är att det förekommer och genomförs fler politiska aktiviteter och det finns fler organisationer i större kommuner än i mindre. Dessutom har medborgare i större kommuner fler människor i sin omgivning, vilket ökar sannolikheten att rekryteras till olika aktiviteter (Nielsen 2003: 68-70, jfr. Strömblad 2003).

I ytmässigt stora kommuner ökar dock risken för att dialogen och kontakten mellan politiker och medborgare upplevs som bristfällig, något som främjar medborgarnas engagemang i t.ex. demonstrationer och aktionsgrupper. En förklaring kan vara att alla kommundelar inte behandlas likvärdigt och att det är svårare för partierna att aggregera alla invånarens intressen i olika kommunpolitiska frågor. Medborgare som deltar i demonstrationer, bojkotter och lokala aktionsgrupper tenderar generellt sett att vara mer negativa till hur demokratin i kommunen fungerar (Nielsen 2003: 68-74). Viktigt att notera är ändå att tidigare studier inte pekar på ett entydigt resultat gällande kommunstorlekens effekt på den lokala demokratin, varken vad gäller signifikans eller riktning (se t.ex. Kjær & Mouritzen 2003, Karlsson 2013, Denters m.fl. 2014).

Kommunens politik och administration utövas vanligtvis i kommunens "centrum", i den s.k. centralorten. Kommuner består normalt av en centralort med ett omgivande omland, som i sin tur kan bestå av såväl landsbygd som andra tätorter av varierande storlek. Att vara bosatt utanför kommunens centralort borde ha en negativ effekt på medborgarnas politiska deltagande, eftersom avståndet till såväl politiker som tjänstemän kan vara långt, både bokstavligt och bildligt. En tidigare studie visar dock att det tvärtom är centralortsbor som har mindre kontakt med politiker och tjänstemän. Dessa uppvisar också ett lägre deltagande i demonstrationer och bojkotter (Nielsen 2003: 90-99).

Genomgången illustrerar på olika sätt hur medborgarnas politiska deltagande kan variera beroende på kommunens storlek, både sett till yta och befolkning. Ju kortare avstånd till politiker och administration, desto mindre resurser torde krävas för kontakter och engagemang. Ju mer spänningar mellan kommunens delar, desto högre torde motivationen för politiskt deltagande vara. Ju fler invånare i kommunen, desto större torde chansen vara att rekryteras till politiska aktiviteter. Ur denna diskussion kan således urskiljas att kontexten på olika sätt kan påverka medborgarnas resurser, motivation och rekrytering till politiska aktiviteter. Detta resonemang sätts på sin spets i analysen av

stadsregioner. I en stadsregion finns det en centralkommun som utgör centrum samt flera kranskommuner som utgör periferin. Därutöver finns det i var och en av kommunerna en centralort samt ett omland. Centrum och periferi, som tenderar att spela roll för det politiska deltagandet, förekommer alltså i dubbel bemärkelse i stadsregionerna. Det borde vara ännu tydligare i Umeåregionen, där avstånden är större och befolkningen är mer utspridd.

Ytterligare en omständighet som fått utrymme inom forskningen, är förekomsten av olika *kritiska* faktorer i omgivningen. Detta är faktorer som kan motivera medborgarna till ökat politiskt deltagande, t.ex. i form av missnöjesyttringar. Det kan handla om ekonomiska kriser, arbetslöshet, bostadsbrist och olika nedskärningar av välfärden (Gamson 1968; Wilkes 2004; Kern, Marien & Hooghe 2015). Traditionellt sågs ekonomiska kriser som negativt för politiskt deltagande, eftersom medborgarnas resurser kan minska. Senare forskning har dock visat att det istället *ökar* medborgarnas engagemang och politiska deltagande genom att missnöjet med situationen ger medborgarna drivkrafter och motivation att engagera sig (Kern, Marien & Hooghe 2015).

4.4 POLITISKT DELTAGANDE: FÖRKLARINGSFAKTORER PÅ MAKRONIVÅ II – POLITIK

En annan faktor på makronivå som kan ha betydelse är politiska variabler, framförallt de politiska institutionernas utformning. Politiska institutioner är att betrakta som politikens ”spelregler”. I ett internationellt perspektiv är t.ex. valsystemets utformning viktigt; ett proportionellt valsystem har t.ex. en positiv effekt på kvinnors och andra marginaliserade gruppers politiska engagemang och intresse (Norris 2002; Kittilsson & Schwindt-Bayer 2012). Valsystemet är dock detsamma i alla Sveriges kommuner och därmed inte något som kan förklara skillnader i politiskt deltagande. Även partisammansättningen i beslutsfattande församlingar kan ha betydelse. Många partier och en stor ideologisk mångfald anses påverka medborgarnas politiska deltagande positivt. Detta påverkar dessutom kvinnor i högre grad än män, eftersom det innebär att det finns fler alternativ i politiken. Ju fler partier, desto större sannolikhet att det finns partier som reflekterar medborgarnas intressen (Dalton & Anderson 2011). Dessutom anses kvinnorepresentationen i politiken påverka medborgarnas politiska deltagande. En högre kvinnorepresentation är uppmuntrande för framförallt kvinnor att engagera sig politiskt. Samtidigt tenderar den att ge utrymme för en större mångfald av frågor politiken, vilket ytterligare uppmuntrar till ökat deltagande bland medborgarna (Schwindt-Bayer & Mishler 2005; Kittilsson & Schwindt-Bayer 2012).

4.5 POLITISKT DELTAGANDE: SKILLNADER MELLAN KÖNEN

Det finns idag inte något land, inte ens Sverige, där kvinnor och män deltar i politiken i samma utsträckning eller på samma sätt. Kvinnor är kraftigt

underrepresenterade som politiker i så gott som alla världens länder. Samma skillnader syns även när det gäller andra typer av politiska engagemang. Kvinnor uppvisar ett lägre politiskt intresse än vad män gör och deltar i jämförelse med män i mindre utsträckning i t.ex. politiska diskussioner, protester, partiarbete och andra politiska aktiviteter (se t.ex. Burns, Schlozman & Verba 2001; Inglehart & Norris 2003; Kittilson & Schwindt-Bayer 2012). Dessa skillnader syns även i Sverige, där tidigare studier har visat att kvinnor och män använder delvis olika påverkanskanaler. Kvinnor deltar oftare i olika typer av manifestationer och protester, medan män oftare kontaktar politiker och tjänstemän samt arbetar i partier. Skillnaderna mellan mäns och kvinnors olika former av politiska deltagande har dock minskat över tid (Petersson, Westholm & Blomberg 1989; Petersson 1998, jfr. Wide 2015).

Det finns flera förklaringar till skillnaderna mellan kvinnors och mäns politiska deltagande. För *det första* har tidigare studier visat att kulturen spelar roll. Kvinnors politiska deltagande påverkas negativt av traditionella normer och attityder om kön och politik och den allmänna synen på kvinnors roll i samhället. Kvinnors politiska deltagande är högre i samhällen som präglas av jämställdhet och mer egalitära normer. För *det andra* spelar socioekonomiska faktorer roll. I ett internationellt perspektiv har kvinnor som grupp lägre förvärvsfrekvens, lägre utbildningsnivå och lägre löner än män som grupp. Tidigare studier menar att det kan förklara kvinnors mer begränsade politiska deltagande. Det överensstämmer med resonemangen om vikten av resurser ovan. För *det tredje* spelar organisationsarbete roll. Att vara medlem i olika typer av organisationer öppnar upp för möjligheter att rekryteras till såväl politiska uppdrag som deltagande i andra typer av politiska aktiviteter. Dessutom ger organisationsarbete viktiga kunskaper och erfarenheter som är till användning i politiska aktiviteter. För *det fjärde* har de politiska institutionerna betydelse. Kvinnors politiska deltagande är t.ex. högre i demokratier än i icke-demokratier. Dessutom anses andelen kvinnor med politiska uppdrag ha en viktig symbolisk effekt på kvinnors politiska deltagande genom att visa att politik är för både kvinnor och män (se t.ex. Inglehart & Norris 2003; Kittilson & Schwindt-Bayer 2012).

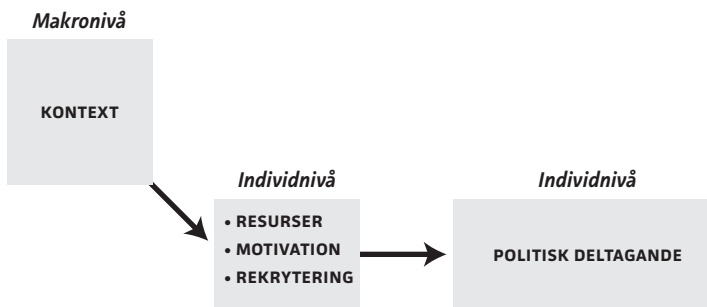
I föreliggande studie är det kontextens betydelse som ska analyseras. Tanken är att kontexten påverkar kvinnors och mäns politiska deltagande på olika sätt. Kvinnor och män lever än idag delvis olika liv. Kvinnor har i högre grad än män huvudansvar för hem och familj. Utbildningssystemet och arbetsmarknaden är i hög grad uppdelade efter kön, där kvinnor dominerar inom vissa utbildningar och yrken och män inom andra, förutom att kvinnor som grupp har lägre lön än män. Kvinnor är i högre grad beroende av den offentliga sektorn än vad män är. Kvinnor tenderar också att använda sig av allmänna färdmedel i högre grad än män. Kvinnor är underrepresenterade inom politiken såväl som på styrande poster i näringsliv och organisationsväsende. Sammantaget innebär detta att

kvinnor och män har delvis olika resurser, delvis olika motivation till deltagande och engagemang samt delvis olika tillgång till olika typer av rekryterande nätverk. Detta torde innebära att kontexten påverkar kvinnors och mäns politiska deltagande och engagemang på olika sätt.

4.6 SUMMERING

Utgångspunkten är att medborgarnas bakgrund, egenskaper och meriter tillsammans skapar resurser, motivation och nätverk som leder till politiskt engagemang och deltagande i olika grad. Samtidigt är dessa förklaringsfaktorer på individnivå relativa, eftersom de troligen varierar utifrån såväl kontext som deltagandeform. Det innebär att kontexten har en indirekt effekt på medborgarnas politiska engagemang och deltagande. Kontexten antas delvis styra vilka faktorer på individnivå som gynnar respektive missgynnar politiskt deltagande i den specifika deltagandeformen. Dessutom antas effekten vara könsspecifik, d.v.s. effekten antas inte vara samma för kvinnor och män. Figur 1 visar hur kontexten antas styra resurser, motivation och rekrytering, vilket i sin tur påverkar det politiska deltagandet.

Figur 1. Studiens oberoende och beroende variabler

I artikeln är det stadsregioner som är i fokus. Närmare bestämt undersöks vilken betydelse som skilda kontexter *inom* och *mellan* stadsregionerna har för medborgarnas politiska deltagande och engagemang.

5. Metod och material

5.1 DATAMATERIAL

Uppsatsen baseras främst på en enkätundersökning, som genomfördes i Umeå- respektive Göteborgsregionen under 2009-2010. Denna enkätundersökning riktade sig till ett slumpmässigt urval medborgare i åldern 18-84 år i de två stadsregionernas 19 kommuner. Frågorna kretsade kring flera olika aspekter av

medborgarskapet i stadsregionerna. Enkäten besvarades av ungefär 3 200 personer, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 60 %. En bortfallsanalys visar att kvinnor, medelålders och valaktiva är något överrepresenterade bland de svarande. Enkäten har besvarats av medborgare i samtliga kommuner, men eftersom svarsfrekvensen mellan kommunerna varierar så har svaren viktats. Enkätundersökningen har kompletterats med tre variabler på kommunnivå från SCB:s Statistikdatabas.

5.2 BEROENDE VARIABLER

Studiens beroende variabler mäter medborgarnas politiska engagemang och deltagande i olika former. Utifrån enkäten har tio olika indikatorer på politiskt engagemang och deltagande i kommunalpolitiken valts ut för analys. Samtliga variabler har bearbetats så att de antar värdena 1 eller 0 ("ja" eller "nej").

- **Politiskt intresse:** Hur intresserad är du av politik i [den egna kommunen]?
- **Diskuterat politik:** Har du under det senaste året talat med andra personer om politik som gäller din kommun?
- **Påverkat annan:** Har du under det senaste året försökt påverka andra personers uppfattningar om politik som gäller din kommun?
- **Påverkat beslut som fattas av politiker:** Har du under det senaste året på egen hand eller tillsammans med andra försökt påverka beslut som fattas av politiker i din kommun?
- **Påverkat beslut som fattas av tjänstemän:** Har du under det senaste året på egen hand eller tillsammans med andra försökt påverka beslut som fattas av tjänstemän i din kommun?
- **Kontaktat politiker:** Har du under det senaste året kontaktat politiker i kommun eller landsting?
- **Kontaktat tjänsteman:** Har du under det senaste året kontaktat tjänsteman i kommun eller landsting?
- **Demonstrerat:** Har du under det senaste året deltagit i demonstration?
- **Namninsamling:** Har du under det senaste året skrivit under namninsamling?
- **Partiarbete:** Har du under det senaste året deltagit i partiarbete?

5.3 OBEROENDE VARIABLER OCH INTERAKTIONSVARIABLER

Kontexten, som utgör studiens oberoende variabler, mäts genom fyra olika variabler. För det första analyseras effekten av tre olika dummyvariabler, som konstruerats utifrån enkäten. Dessa fångar upp om respondenten bor i

Göteborgs- eller i Umeåregionen, i centralkommunen eller i en kranskommun samt i kommunens centralort eller omland. För det andra analyseras effekten av befolkningsförändringarna i kommunen där respondenten bor, för att fånga upp om det spelar roll att det är en växande eller krympande kommun. Den senare variabeln har beräknats utifrån data i SCB:s Statistikdatabas. De oberoende variabler som testas är därmed:

- **Bosatt i kranskommun (dummy)**
- **Bosatt i Göteborgsregionen (dummy)**
- **Bosatt i centralort (dummy)**
- **Befolkningsförändring i kommunen (i procent)**

För att kunna fastslå om kontexten har olika effekter för kvinnor och män, skapas interaktionsvariabler för var och en av de oberoende variablerna och respondentens kön. Om en interaktionsvariabel uppvisar en signifikant effekt, innebär det att den oberoende variabeln har olika effekt för kvinnor och män (se Brambor, Clark & Golder 2006; Berry, DeMeritt & Esarey 2010; jfr. Kittilsson & Schwindt-Bayer 2012). Detta innebär i så fall att kontexten skapar olika motiv och möjligheter för kvinnors och mäns politiska engagemang och deltagande och att kontexten därför har en könsspecifik effekt.

5.4 KONTROLLVARIABLER

Som kontrollvariabler inkluderas variabler på individnivå som mäter medborgarnas tillgång till resurser, motiv och rekryterande nätverk i enlighet med tidigare studier. Dessutom inkluderas variabler på kommunnivå som fångar upp politiska faktorer för att säkerställa att det inte är den politiska omgivningen i kommunerna som spelar roll. De oberoende variabler som har konstruerats utifrån enkätundersökningen och som inkluderas i analysen är följande:

- Kvinna (dummy)
- Ålder
- Eftergymnasial utbildning (dummy)
- Klass (tjänstemanna- eller högre tjänstemannahem, dummy)
- Arbete (anställning, dummy)
- Intresse för nyheter om stadsregionen (1-4)
- Förtroende för politikerna i den egna kommunen (1-4)
- Nöjd med det sätt på vilket demokratin fungerar i den egna kommunen (1-4)

- Medlemskap i organisationer (index, 1-8)
- Partiidentifikation (index, 1-7)
- Hemmavarande barn 0-15 år (dummy)

Dessa kompletteras med två kontrollvariabler som fångar upp politiska faktorer på kommunnivå:

- Fraktionalisering i kommunfullmäktige (antal effektiva partier i kommunfullmäktige, beräknat enligt Laakso & Taagepera 1979)
- Kvinnorepresentation i kommunfullmäktige (logaritmerad)

5.5 ANALYS OCH TOLKNING

I analysen, som genomförs i Stata, skattas de oberoende variabelernas effekt på medborgarnas politiska engagemang och deltagande. Eftersom studiens beroende variabler bara kan anta två värden (1 eller 0), görs analysen med hjälp av logistisk regressionsanalys (Bjerling & Ohlsson 2010), 'logit y x'. För att korrigera för att observationerna är klustrade på kommun, skattas modellen med klusterrobusta standardfel för att korrigera för autokorrelation, 'robust cluster (kommun)' (Petersen u.å.). Alla skattade modeller har kontrollerats mot multikollinearitet vilket delvis har begränsat analysen, framförallt när det gäller variabler på kommunnivå. Bl.a. har det inte varit möjligt att inkludera antalet förtroendevalda i kommunen eller antalet fullmäktigeledamöter i kommunen, eftersom dessa två variabler har ett starkt samband med såväl region som kommuntyp.

I artikeln beaktas bara signifikanta effekter, d.v.s. effekter som är signifikanta på 95-procentsnivån. Resultaten av analysen tolkas enligt följande:

- Om kontexten *inte* har en signifikant effekt, är effekten av variablerna på individnivå generell och kontextuellt oberoende.
- Om kontexten däremot *har* en signifikant effekt under kontroll för övriga variabler, finns det något specifikt i kontexten som antingen främjar eller dämpar medborgarnas politiska engagemang och deltagande.

En tänkbar förklaring till att kontexten kan spela roll är avstånd till politiker, till tjänstemän eller till aktiviteter, vilket innebär att "kostnaden" för att delta eller engagera sig kan variera. En annan tänkbar förklaring är rumsliga fördelningskonflikter eller nedskärningar, vilket kan öka drivkraften att delta eller engagera sig politiskt. En tredje förklaring kan vara utbudet av föreningar, nätverk och organisationer, vilket innebär att tillgången till rekryterande nätverk kan variera. Med det angreppssätt som används i artikeln är det inte möjligt att visa *vad exakt* det är i kontexten som har en effekt, utan bara att kontexten har en effekt (eller inte) vid kontroll för övriga variabler.

6. Resultat

Resultatet av den statistiska analysen, där de oberoende variabelernas effekt skattas på medborgares politiska engagemang och deltagande, redovisas i tre olika tabeller (tabell 1-3). I den första tabellen analyseras vilka variabler som har en effekt på medborgarnas intresse för politik i den egna kommunen, om medborgarna diskuterar kommunalpolitik med andra personer samt om medborgarna försöker påverka andra personers uppfattningar om kommunalpolitik. Dessa tre former av politiskt engagemang och deltagande kan ses som relativt ”enkla” i bemärkelsen att de inte borde kräva varken någon större tidsinsats eller någon specifik kunskap. Detta innebär att tröskeln för att delta torde vara låg.

Tabell 1. Skattning av de oberoende variabelernas effekt på medborgarnas politiska engagemang och deltagande (kommunpolitiskt intresse, diskutera kommunpolitik med andra samt påverka andras uppfattningar om kommunpolitik). Ostandardiserade regressionskoefficienter från logistisk regressionsanalys

	Politiskt intresse	Diskuterat politik	Påverkat annan
<i>Bakgrundsvariabler</i>			
Kvinna	-.086	-.189	-.070
Ålder	.014**	.003	-.007***
Eftergymnasial utbildning	.294***	.451**	.322***
Arbete	-.069	.336***	.262*
Klass	.301***	.229***	-.046
<i>Motivation</i>			
Intresse för nyheter om regionen	.761***	.382***	.421***
Förtroende för kommunpolitiker	.080	-.038	-.101
Nöjd med demokratin	-.091	-.077	-.320***
Medlemskap i organisationer	.182***	.229	.241***
Partiidentifikation	.211***	.135***	.219***
Hemmavarande barn	.021	-.080	-.343
<i>Politiska faktorer</i>			
Fraktionalisering	.041	-.143	-.216
Kvinnorepresentation	-1.03	-1.116	-.870
<i>Kontext</i>			
Kranskommun	.147	.196	-.242
Befolkningsförändringar	-.207	.098	-.149
Göteborgsregionen	.360	-.955***	-.208
Centralort	.299*	.172	.137
<i>Interaktion mellan kontext och kön</i>			
Kvinna*Kranskommun	-.128	-.161	-.065
Kvinna*Befolkningsförändringar	.172	-.101	.072
Kvinna*Göteborgsregionen	.048	.365	-.163
Kvinna*Centralort	-.243*	-.291**	-.306
Konstant	446	3.747	2.749
McFadden's just. R ²	0.115	0.071	0.086
Nagelkerke R ²	0.196	0.141	0.165
n	2645	2690	2713

Signifikansnivåer: * 0,05; ** 0,01; *** 0,001.

Analysen som presenteras i tabell 1 visar att flera av kontrollvariablerna har starkt signifikanta effekter. Individuella resurser – främst högskoleutbildning, klass, ålder och arbete – har en signifikant positiv effekt på såväl politiskt intresse som på att diskutera kommunalpolitik och försöka påverka andras uppfattningar om kommunalpolitik. Även de motiverande faktorerna påverkar det politiska engagemanget. Det är främst lokalt intresse, medlemskap i organisationer samt partiidentifikation som har signifikanta positiva effekter. Det framgår tydligt av analysen att det är individuella egenskaper som främst spelar roll för det politiska engagemanget i dessa former. De politiska variablerna har ingen signifikant effekt.

Samtidigt har även kontexten en viss effekt. Analysen av interaktionseffekterna visar dessutom att denna effekt är könsspecifik. *Att bo i en centralort* har en negativ effekt på både politiskt intresse och att diskutera politik för kvinnor, samtidigt som det har en positiv effekt på mäns politiska intresse. *Att bo i Göteborgsregionen* har en negativ effekt på bägge könen politiska engagemang när det gäller att diskutera politik. I dessa två kontextuella variabler ligger uppenbart något som inte fångats upp av kontrollvariablerna.

Tabell 2. Skattning av de oberoende variabelernas effekt på medborgarnas politiska engagemang och deltagande (kontaktat politiker, kontaktat tjänstemän, försökt påverka politiker, försökt påverka tjänsteman). Ostandardiserade regressionskoefficienter från logistisk regressionsanalys

	Kontaktat politiker	Kontaktat tjänsteman	Påverkat politiker	Påverkat tjänsteman
<i>Bakgrundsvariabler</i>				
Kvinna	-.279	-.074	.030	-.433**
Ålder	.012***	.014***	.008**	.010**
Eftergymnasial utbildning	.250	.261**	.339***	.340***
Arbete	.286	.245	.365*	.289*
Klass	.087	.322***	-.0366	.008
<i>Motivation</i>				
Intresse för nyheter om regionen	.385***	.307**	.230**	.266**
Förtroende för kommunpolitiker	.111	.022	.034	.002
Nöjd med demokratin	-.389*	-.271*	-.325***	-.295**
Medlemskap i organisationer	.339***	.264***	.334***	.314***
Partiidentifikation	.189***	.053*	.092***	.076***
Hemmavarande barn	.218*	.197	.326**	.448**
<i>Politiska faktorer</i>				
Fraktionalisering	.119	.186	-.008	.037
Kvinnorepresentation	-1.977	-1.082	-.512	-.357
<i>Kontext</i>				
Kranskommun	.281	.209	.251*	.076
Befolkningsförändringar	.227	.014	-.076	-.014
Göteborgsregionen	-.387*	-.207	-.037	-.330
Centralort	-.029	-.197	-.063	-.186*

Interaktion mellan kontext och kön

Kvinna*Kranskommun	-.046	-.272*	-.107	.077
Kvinna*Befolkningsförändringar	-.409**	-.113	-.284*	-.092
Kvinna*Göteborgsregionen	.218	.145	.266	-.180
Kvinna*Centralort	-.026	-.021	-.150	.179
Konstant	1.880	-.251	-1.307	-1.582
McFadden's just. R ²	0.103	0.062	0.076	0.071
Nagelkerke R ²	0.167	0.119	0.140	0.134
n	2713	2713	2689	2686

Signifikansnivåer: * 0,05; ** 0,01; *** 0,001.

I tabell 2 redovisas analysen av vilka variabler som har en effekt på medborgarnas kontakter med politiker och tjänstemän på lokal nivå, liksom försök att påverka beslut fattade av politiker och tjänstemän på lokal nivå. Dessa deltagandeformer kan antas kräva mer resurser i form av kunskap och tid, men också mer motivation eftersom det torde handla om specifika sakfrågor. Både individuella resurser och individuella motiverande faktorer har en stark signifikant effekt. Precis som i analysen i tabell 1 har ålder, högskoleutbildning, lokalt intresse, medlemskap i organisationer samt partiidentifikation signifikanta positiva effekter. Därutöver tillkommer att nöjdhet med demokratin har en signifikant *negativ* effekt och att hemmavarande barn har en *positiv* effekt. Detta kan tolkas som att dessa deltagandeformer främjas av ett missnöje med den lokala demokratin och att speciellt föräldrar tenderar att kontakta politiker och tjänstemän. Det kan bero på att barn i sig kan innebära motiv att kontakta politiker och tjänstemän och även försöka påverka beslut. Detta kan handla om barnomsorg, skolor och fridsaktiviteter, men även om trafiksäkerhet och kommunikationer.

Ingen av de politiska faktorerna har någon signifikant effekt, men det har däremot kontexten. Att bo i Göteborgsregionen har en negativ effekt för båda könen när det gäller att kontakta politiker. Detta är alltså vanligare förekommande i Umeåregionen. Att bo i en kommun med en *negativ befolkningsutveckling* främjar kvinnors kontakt med politiker och försök att påverka politiker. Detta kan tolkas som att krympande kommuner medför större konsekvenser för kvinnor än för män och att detta ökar kvinnors drivkraft att försöka påverka politiker i någon fråga. Att bo i en *kranskommun* har en negativ effekt för kvinnor när det gäller att kontakta tjänstemän, vilket innebär att det är vanligare att kvinnor i centralkommunerna kontaktar tjänstemän. När det gäller att försöka påverka politiker har variabeln en signifikant positiv effekt för båda könen. Detta kan antas bero på en större närhet mellan medborgare och politiker i mindre kommuner. Att bo i en *centralort* har en signifikant negativ effekt på försök att påverka tjänstemän.

Tabell 3. Skattning av de oberoende variabelernas effekt på medborgarnas politiska engagemang och deltagande (deltagande i namninsamlingar, demonstrationer samt partiarbete). Ostandardiserade regressionskoefficienter från logistisk regressionsanalys

	Namninsamling	Demonstrerat	Partiarbete
<i>Bakgrundsvariabler</i>			
Kvinna	.499***	.590	.644
Ålder	-.007***	-.014**	-.004
Eftergymnasial utbildning	-.124	-.060	-.205
Arbete	.190**	.108	-.032
Klass	-.129	-.751***	.174
<i>Motivation</i>			
Intresse för nyheter om regionen	.230***	.163*	.055
Förtroende för kommunpolitiker	-.070	.027	.453***
Nöjd med demokratin	-.156*	-.164	-.531**
Medlemskap i organisationer	.255***	.226***	.355***
Partiidentifikation	.022	.174***	.501***
Hemmavarande barn	-.085	-.117	-.042
<i>Politiska faktorer</i>			
Fraktionisering	-.129	-.656*	.034
Kvinnorepresentation	-.544	.678	1.013
<i>Kontext</i>			
Kranskommun	.034	-.443	.335
Befolkningsförändringar	-.119	-.037	-.553*
Göteborgsregionen	-.110	.394	.148
Centralort	.064	.397*	.095
<i>Interaktion mellan kontext och kön</i>			
Kvinna*Kranskommun	-.057	-.042	-.933*
Kvinna*Befolkningsförändringar	.289*	-.134	.347
Kvinna*Göteborgsregionen	-.327*	-.246	-.386
Kvinna*Centralort	-.412**	.397	-.851**
Konstant	2.177	-2.748	-10.252*
McFadden's just. R ²	0.034	0.060	0.150
Nagelkerke R ²	0.082	0.113	0.230
n	2713	2713	2713

Signifikansnivåer: * 0,05; ** 0,01; *** 0,001.

I tabell 3 analyseras politiskt deltagande som rör mer praktiska politiska aktiviteter av olika karaktär: Att skriva under namninsamlingar, att demonstrera och att delta i partiarbete. Att skriva under en namninsamling är ganska snabbt och enkelt, men att demonstrera och att vara aktiv i ett parti är mer tidskrävande och kan dessutom kräva kontakter och nätverk. De individuella resurserna visar sig i analysen ha en mer spretande betydelse för detta praktiska politiska arbete. Ålder har en negativ effekt på deltagande i namninsamlingar och demonstrationer. Klass har en negativ effekt på demonstrationer, vilket skulle kunnat tolkas som att det i enlighet med traditionen främst är arbetarrörelsen som demonstrerar. Även när det gäller motiverande variabler är

effekterna lägre och mer diffusa jämfört med för tidigare nämnda deltagandeformer. Tydligast är att missnöje med demokratin samt medlemskap i organisationer påverkar deltagande i dessa former. Medborgare som engagerar sig i partiarbete har inte oväntat en starkare partiidentifikation samt högre förtroende för kommunpolitiker. Därutöver har partifraktionalisering en negativ effekt på medborgarnas deltagande i demonstrationer, vilket kan tolkas som att medborgarna demonstrerar i högre grad i kommuner där socialdemokraterna som största parti dominerar i fullmäktige.

Kontexten uppvisar flera intressanta signifikanta effekter på det politiska deltagandet. *Att bo i Göteborgsregionen och att bo i centralorten* har en negativ effekt på kvinnors deltagande i namninsamlingar, men det har ingen effekt när det gäller de manliga respondenterna. Dessutom har *befolkningsutvecklingen* en positiv effekt på kvinnors deltagande i namninsamlingar. *Att bo i centralorten* har en positiv effekt på både kvinnors och mäns deltagande i demonstrationer, vilket helt enkelt kan handla om närhet till den plats där demonstrationen äger rum. *Att bo i en kranskommun och att bo i en centralort* har en negativ effekt för kvinnors men inte mäns deltagande i partiarbete. Dessutom har en negativ *befolkningsutveckling* en signifikant effekt på både mäns och kvinnors deltagande i partiarbete.

7. Avslutande diskussion

Den empiriska analysen av medborgarnas politiska deltagande i de två stadsregionerna Göteborgsregionen och Umeåregionen visade på flera intressanta resultat. I enlighet med tidigare forskning om politiskt deltagande så hade faktorer på individnivå generellt sett en signifikant effekt. Det är tydligt att det politiska deltagandet i stort gynnas av en god tillgång på resurser, såsom erfarenhet, utbildning och anställning. Ett intresse för lokala nyheter, medlemskap i organisationer, en hög partiidentifikation och – för vissa deltagandeformer – ett missnöje med den lokala demokratin gynnar också det politiska deltagandet. Politiskt deltagande förutsätter således både resurser, motivation och nätverk. Detta har visats i många tidigare studier och det är därför inte oväntat att detta gäller även i svenska stadsregioner. Däremot visar inte politiska faktorer någon signifikant effekt. Förklaringen kan vara att detta operationaliserades för snävt och att det är andra faktorer utöver partifraktionalisering och social representativitet som spelar roll. Tidigare studier har framförallt fokuserat på nationell nivå och jämförelser mellan länder. Det är då lättare att identifiera och inkludera centrala politiska institutioner som skiljer sig mellan länder, t.ex. valsystem, demokratiseringsgrad och styrelseskick.

Såväl individuella faktorer som de politiska faktorerna utgjorde kontrollvariabler i analysen, som främst syftade till att utforska kontextens betydelse. Stadsregioner erbjuder goda möjligheter till denna analys eftersom antalet

kommuner hålls nere på en hanterbar nivå, samtidigt som stadsregionerna innehåller tydliga spänningar mellan centrum och periferi, både i respektive kommun och i stadsregionen i helhet. Analysen visade att kontexten har en effekt på medborgarnas politiska deltagande när det gäller alla studerade deltagandeformer, utom försök att påverka andra medborgare. Analysen visar också att denna effekt för många av deltagandeformerna är könsspecifik, d.v.s. kontexten påverkar könen på olika sätt. Slutsatsen blir att det finns något i kontexten som gynnar respektive missgynnar kvinnors och mäns politiska deltagande. Detta kan handla om att kontexten försvårar eller underlättar praktiska möjligheter till politiskt deltagande, t.ex. genom geografiska avstånd i kommunen eller befolkningsstorlek. Det kan också handla om att det finns något i kontexten som ökar medborgarnas motivation och drivkraft till politiskt deltagande, t.ex. nedskärningar i den kommunala verksamheten, politiska prioriteringar eller spänningar mellan olika kommundelar. Utifrån resultatet går det inte enkelt att fastslå vilken kontext som är gynnsammast för politiskt deltagande. Dels spretrar de kontextuella faktorernas effekt mellan könen, dels varierar effekten något beroende på deltagandeform. Ansatsen i denna artikel tog visserligen avstamp från tidigare forskning, men samtidigt är tillvägagångssättet ändå att betrakta som explorativt eftersom det inte går att avgöra vad exakt det är i kontexten som har effekt och varför. Därför behöver området utforskas ytterligare. Istället för att enbart fokusera på deltagandeformer kan det vara relevant att även fokusera på vilken typ av sakfrågor som väcker intresse, engagemang och motivation till politiskt deltagande i olika kontexter och hos olika grupper av medborgare.

Sammantaget visar artikeln att medborgares politiska engagemang och deltagande i flera fall påverkas specifikt av de skilda arenor som olika kommuntyper utgör och att detta kan påverka kvinnliga och manliga medborgare på olika sätt. Studien visar dock att medborgares politiska engagemang och deltagande är ett komplext fenomen där olika aspekter av deltagande påverkas av olika faktorer på olika nivåer. Studien lyfter fram att kontexten utgör en förklaring i sig och att det i vissa fall verkar råda delvis olika förutsättningar för politiskt deltagande inom och mellan olika stadsregioner.

Referenser

- Adman, Per, 2009. "The Puzzle of Gender-equal Political Participation in Sweden: The Importance of Norms and Mobilization", *Scandinavian Political Studies* 32(3), s. 315-336.
- Adman, Per, 2011. "Investigating political equality. The example of gender and political participation in Sweden", *Acta Politica* 46(4), s. 380-399.
- Barnes, Samuel H. & Kaase, Max, 1979. *Political Action. Mass Participation in Five Western Democracies*. Beverly Hills: Sage Publications.

- Bergqvist, Christina, Adman, Per & Jungar, Ann-Cathrin, 2008. *Kön och politik*. Stockholm: SNS Förlag.
- Berry, William D., DeMeritt, Jaqueline H.R. & Esarey, Justin, 2010. "Testing for Interaction in Binary Logit and Probit Models: Is a Product Term Essential?", *American Journal of Political Science* 54(1), s. 248-266.
- Bjerling, Johannes & Ohlsson, Jonas, 2010. *En introduktion till logistisk regressionsanalys*. Arbetsrapport 62, JMK. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Brambor, Thomas, Clark, William Roberts & Golder, Matt, 2006. "Understanding Interaction Models: Improving Empirical Analyses", *Political Analysis* 1(1), s. 63-82.
- Burns, Nancy, Schlozman, Kay Lehman & Verba, Sidney, 2001. *The Private Roots of Public Action. Gender, Equality, and Political Participation*. Cambridge: Harvard University Press.
- Dahl, Robert A. & Tufte, Edward R., 1973. *Size and Democracy*. Stanford: Stanford University Press.
- Dalton, Russell J. & Anderson, Christopher, 2011. *Citizens, Context, and Choice. How Context shapes Citizens' Electoral Choices*. Oxford: Oxford University Press.
- Dalton, Russell J. & Klingemann, Hans-Dieter, 2007. "Citizens and Political Behaviour" s. 3-26 i Dalton, Russell J. & Klingemann, Hans-Dieter (red.), *The Oxford Handbook of Political Behaviour*. Oxford: Oxford University Press, Oxford.
- Denters, Bas, Goldsmith, Michael, Ladner, Andreas, Mouritzen, Poul Erik & Rose, Lawrence E. (red.), 2014. *Size and Local Democracy*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Erlingsson, Gissur Ó. & Wänström, Johan, 2015. *Politik och förvaltning i svenska kommuner*. Lund: Studentlitteratur.
- Esaiasson, Peter & Westholm, Anders (red.), 2006. *Deltagandets mekanismer. Det politiska engagemangets orsaker och konsekvenser*. Malmö: Liber förlag.
- Forsberg, Gunnel, 1996. "Rum med utsikter – modulationer på ett grundtema", *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 2, s. 15-23.
- Forsberg, Gunnel, 1997. "Rulltrapperegioner och social infrastruktur", s. 31-68 i SOU 1997:83, *Om makt och kön – i spåren av offentliga organisationers omvandling*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.
- Gamson, William A., 1968. *Power and Discontent*. Homewood: Dorsey Press.
- Grönlund, Kimmo, 1999. *Kontext, valsystem och aktivitet. Den politiska omgivningens betydelse för valdeltagandet i Storbritannien och Finland 1918-1999*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Inglehart, Ronald & Catterberg, Gabriela, 2002. "Trends in Political Action: The Developmental Trend and the Post-Honeymoon Decline", *International Journal of Comparative Sociology* 43(3), s. 300-316
- Inglehart, Ronald & Norris, Pippa, 2003. *Rising Tide. Gender Equality and Cultural Change around the World*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Johansson, Susanne, 2010. "Politiskt engagemang och deltagande: För en, för alla?", s. 55-72 i Johansson, Susanne (red.), *Regional demokrati. Om politik och medier i Skåne*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Karlsson, David, 2013. "A Democracy of Scale. Size and Representative Democracy in Swedish Local Government", *Scandinavian Journal of Public Administration* 17(1), s. 7-28.
- Kern, Anna, Marien, Sofie & Hooghe, Marc, 2015. "Economic Crisis and Levels of Political Participation in Europe (2002-2010): The Role of Resources and Grievances", *West European Politics* 38(3), s. 465-490.

- Kittilson, Miki Caul & Schwindt-Bayer, Leslie A., 2012. *The Gendered Effects of Electoral Institutions. Political Engagement and Participation*. Oxford: Oxford University Press.
- Kjær, Ulrik & Mouritzen, Poul Erik (red.), 2003. *Kommunestørrelse og lokalt demokrati*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Laakso, Markku & Taagepera, Rein, 1979. "Effective Number of Parties. A Measure with Application to West Europe", *Comparative Political Studies* 12(1), s. 3-27.
- Lidström, Anders, 2006. "Commuting and Citizen Participation in Swedish City-Regions", *Political Studies*, 54(4), s. 865-888.
- Lidström, Anders, 2011. "Svenska stadsregioner", s. 173-178 i Ivarsson, Andreas (red.), *Nordisk kommunforskning. En forskningsöversikt med 113 projekt*. Göteborg: Göteborgs universitet, Förvaltningshögskolan.
- Lidström, Anders, 2013. "Citizens in the City-Regions. Political Orientations across Municipal Borders", *Urban Affairs Review* 49(2), s. 282-306.
- Montin, Stig & Granberg, Mikael, 2013. *Moderna kommuner*. Stockholm: Liber.
- Narud, Hanne Marthe & Esaiasson, Peter (red.), 2013. *Between-Election Democracy. The Representative Relationship after Election Day*. Colchester: ECPR Press.
- Nielsen, Peder, 2003. *Kommunindelning och demokrati. Om sammanläggning och delning av kommuner i Sverige*. Uppsala: Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet.
- Norris, Pippa, 2002. *Democratic Phoenix. Reinventing Political Activism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Oskarson, Maria, 2013. "Att undvika en tvåttredjedelsdemokrati", s. 69-86 i Strömbäck, Jesper (red.), *Framtidsutmaningar. Det nya Sverige*. Stockholm: 8tto.
- Petersen, Mitchell A., (u. å.). *Programming Advice: Stata Programming Instructions*, tillgänglig på http://www.kellogg.northwestern.edu/faculty/petersen/htm/papers/se/se_programming.htm, citerad 19/9, 2016.
- Petersson, Olof, 1998. *Demokrati och medborgarskap*. Stockholm: SNS förlag.
- Petersson, Olof, Westholm, Anders & Blomberg, Göran, 1989. *Medborgarnas makt*. Stockholm: Carlsson.
- SCB, *Statistikdatabasen*, tillgänglig på <http://www.statistikdatabasen.scb.se>.
- Schwindt-Bayer, Leslie A. & Mishler, William, 2005. "An Integrated Model of Women's Representation", *Journal of Politics* 67, s. 407-28
- Stolle, Dietlind & Hooghe, Marc, 2011. "Shifting Inequalities. Patterns of Exclusion and Inclusion in Emerging Forms of Political Participation", *European Societies* 13(1), s. 119-142.
- Strömblad, Per, 2003. *Politik på stadens skuggsida*. Uppsala: Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet.
- Verba, Sidney & Nie, Norman, 1987. *Participation in America. Political Democracy and Social Equality*. Chicago: University of Chicago Press.
- Verba, Sidney, Nie, Norman & Kim, Jae-on, 1978. *Participation and Political Equality*. Chicago: University of Chicago Press.
- Verba, Sidney, Schlozman, Kay Lehman & Brady, Henry E., 1995. *Voice and Equality. Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge: Harvard University Press.
- Wängnerud, Lena, 2006. "Demokratin och den jämställda familjen – två oförenliga storheter?", s. 117-136 i Esaiasson, Peter & Westholm, Anders (red.), *Deltagandets mekanismer. Det politiska engagemangets orsaker och konsekvenser*. Malmö: Liber förlag.

- Wide, Jessika, 2015. "Social representativitet i den lokala demokratin: Partierna som politikens grindvakter?", s. 111-162 i *Låt fler forma framtiden!. Forskarantologi. Bilaga till betänkande av 2014 års demokratiutredning – delaktighet och jämlikt inflytande*. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Wilkes, Rima, 2004. "First Nation Politics: Deprivation, Resources, and Participation in Collective Action", *Sociological Inquiry* 74(4), s. 570-589.
- Young, Iris Marion, 2000. *Att kasta tjejkast. Texter om feminism och rättvisa*. Stockholm: Atlas förlag.